

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 103, 109, 131, 132, 135, 136, 137, підпункту 1 пункту 2 розділу XII «Прикінцеві положення», абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII «Перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів»

м. К и ї в
19 листопада 2013 року
№ 10-рп/2013

Справа № 1-1/2013

Конституційний Суд України у складі суддів:

Овчаренка В'ячеслава Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Колоса Михайла Івановича — доповідача,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Маркуш Марії Андріївни,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 103, 109, 131, 132, 135, 136, 137, підпункту 1 пункту 2 розділу XII «Прикінцеві положення», абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII «Перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453–VI (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., №№ 41–45, ст. 529) з наступними змінами (далі — Закон № 2453).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Верховного Суду України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність окремих положень Закону № 2453.

Заслухавши суддю-доповідача Колоса М. І. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції, висловлені Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством юстиції України, Вищою радою юстиції, Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищим господарським судом України, Вищим адміністративним судом України, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Радою суддів України, Державною судовою адміністрацією України, комітетами Верховної Ради України з питань правової політики, з питань соціальної політики та праці, науковцями Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національного університету «Одеська юридична академія», Конституційний Суд України

у с т а н о в и в :

1. Суб'єкт права на конституційне подання – Верховний Суд України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням вирішити питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 103, 109, 131, 132, 135, 136, 137, підпункту 1 пункту 2 розділу XII «Прикінцеві положення», абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII «Перехідні положення» Закону № 2453.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи порушені в конституційному поданні питання, виходить з такого.

Згідно з частиною першою статті 126 Конституції України незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України. Відповідно до Конституції України діяльність суддів гарантується, зокрема, особливим порядком їх обрання або призначення, звільнення з посади; обмеженням прав суддів на виконання іншої оплачуваної роботи, крім викладацької, наукової та творчої; фінансуванням функціонування судів та діяльності суддів виключно за рахунок коштів Державного бюджету України (стаття 126, частина друга статті 127, стаття 128, стаття 130). Отже, Основний Закон України не допускає обмеження чи скасування встановлених конституційних гарантій діяльності суддів.

3. На думку суб'єкта права на конституційне подання, оспорювані положення Закону № 2453 обмежили гарантії незалежності суддів, встановлені Законом України «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 року № 2862–XII з наступними змінами (далі — Закон № 2862), що не відповідає частині третій статті 22, частинам першій, другій статті 24, частинам першій, другій, сьомій статті 126, частині першій статті 130 Конституції України.

3.1. Твердження про неконституційність статей 103, 109 Закону № 2453, якими регулюються питання звільнення судді з посади, Верховний Суд України обґрунтовує тим, що в них не передбачено права суддів на відставку за станом

здоров'я, що перешкоджає продовженню виконання обов'язків, яке їм належало згідно з частиною першою статті 43 Закону № 2862.

Відповідно до частини п'ятої статті 126 Конституції України суддя звільняється з посади органом, що його обрав або призначив, у разі: закінчення строку, на який його обрано чи призначено; досягнення суддею шістдесяти п'яти років; неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я; порушення суддею вимог щодо несумісності; порушення суддею присяги; набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього; припинення його громадянства; визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим; подання суддею заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

Таким чином, в Основному Законі України закріплено вичерпний перелік підстав для звільнення судді з посади, що унеможлиблює законодавче розширення чи звуження цього переліку. Відповідно до повноважень, передбачених пунктом 3 частини першої статті 85, пунктом 14 частини першої статті 92 Конституції України, Верховна Рада України має право визначати в законах України порядок, умови та наслідки звільнення судді з посади.

Аналіз розділу VIII Конституції України та Закону № 2453 дає Конституційному Суду України підстави для висновку, що відставка судді є особливою формою звільнення його з посади за власним бажанням та обумовлена наявністю в особи відповідного стажу роботи на посаді судді. Наслідком відставки є, зокрема, припинення суддею своїх повноважень з одночасним збереженням за ним звання судді і гарантій недоторканності, а також набуттям прав на виплату вихідної допомоги та отримання пенсії або щомісячного довічного грошового утримання.

Звільнення судді з посади за станом здоров'я відбувається через погіршення стану його здоров'я, що не дає йому змоги протягом тривалого часу або постійно здійснювати свої повноваження. Звільнення на такій підставі відбувається у разі, коли суддя не набув права на відставку. Судді, звільнені з посади внаслідок неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я та на підставі подання заяви про відставку, мають неоднаковий правовий статус та різні умови соціального забезпечення.

На думку Конституційного Суду України, розмежовуючи у статтях 103, 109 Закону № 2453 підстави для звільнення судді з посади через неможливість здійснювати повноваження за станом здоров'я та за його заявою про відставку, парламент дотримав вимоги пунктів 3, 9 частини п'ятої статті 126 Основного Закону України.

Отже, підстав для визнання статей 103, 109 Закону № 2453 такими, що не відповідають Конституції України, немає.

3.2. Згідно зі статтею 136 Закону № 2453 судді, який вийшов у відставку, виплачується вихідна допомога у розмірі 10 місячних заробітних плат за останньою посадою (частина перша); у разі якщо суддя, відставка якого була припинена у зв'язку з повторним обранням на посаду, знову подасть заяву про відставку, виплата вихідної допомоги не здійснюється (частина друга).

У первинній редакції частини першої вказаної статті, яка була визначена автором клопотання як предмет оскарження, передбачалося: «Судді, який вийшов у

відставку, виплачується вихідна неоподатковувана допомога у розмірі 10 місячних заробітних плат за останньою посадою».

Положення частини першої статті 136 Закону № 2453 існує у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України» від 2 грудня 2010 року № 2756–VI, яким із первинної редакції частини першої статті 136 Закону № 2453 було виключено слово «неоподатковувана».

Конституційний Суд України, розглянувши ці зміни, дійшов висновку, що в цілому положення статті 136 Закону № 2453 в аспекті питань, порушених у конституційному поданні, не змінилися.

Неконституційність зазначених положень Верховний Суд України обґрунтовує тим, що ними зменшено розмір вихідної допомоги судді у разі виходу його у відставку, передбачений частиною третьою статті 43 Закону № 2862.

Конституційний Суд України вважає, що за своєю правовою природою вихідна допомога є разовою формою матеріальної винагороди при виході судді у відставку. Вона виплачується з метою забезпечення йому належних соціально-побутових умов, а також для стимулювання осіб, які перебувають на посаді судді, до довгострокового виконання ними професійних обов'язків. Вихідна допомога не належить до таких конституційних гарантій незалежності суддів, як суддівська винагорода чи довічне грошове утримання, оскільки не є основним джерелом матеріального забезпечення суддів, не має постійного характеру та не покриває соціальних ризиків, пов'язаних, зокрема, із хворобою, інвалідністю, старістю. У зв'язку з цим парламент повноважний встановлювати вихідну допомогу та визначати її розмір. Кошти, які отримують судді як вихідну допомогу, є одним із видів їхнього доходу, а тому законодавець може розглядати їх як об'єкт оподаткування, що узгоджується з вимогами частини першої статті 67 Основного Закону України.

Отже, підстав для визнання неконституційними положень статті 136 Закону № 2453 немає.

3.3. Неконституційність положень статті 137 Закону № 2453 Верховний Суд України обґрунтовує тим, що ними не передбачено права осіб, які перебувають на посаді судді, та членів їхніх сімей на медичне обслуговування, оскільки оспорювана стаття міститься в розділі X «Статус судді у відставці», а тому стосується лише суддів у відставці та членів їхніх сімей.

У Законі № 2453 закріплено, що суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього закону призначений чи обраний суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі; за суддею, звільненим за його заявою про відставку, зберігаються звання судді та гарантії недоторканності, встановлені для судді до його виходу у відставку (частина перша статті 51, частина п'ята статті 109).

Аналіз зазначених положень у взаємозв'язку з приписами статті 137 Закону № 2453 дає Конституційному Суду України підстави для висновку, що законодавець не звужував її дії виключно щодо суддів у відставці та членів їхніх сімей, оскільки термін «суддя», використаний в положеннях цієї статті, стосується осіб, які перебувають на посаді судді, та суддів у відставці.

Таким чином, підстав для визнання статті 137 Закону № 2453 неконституційною немає.

3.4. Згідно з абзацом четвертим пункту 3 розділу XIII «Перехідні положення» Закону № 2453 судді Верховного Суду України, переведені до вищих спеціалізованих судів чи інших судів загальної юрисдикції, прирівнюються за статусом, у тому числі за рівнем грошового, соціально-побутового забезпечення, до суддів Верховного Суду України.

У разі якщо суддя на день набрання чинності Законом № 2453 займав адміністративну посаду, яка не передбачена цим законом, за ним зберігаються умови матеріального, соціально-побутового та медичного обслуговування за адміністративною посадою, що ліквідована, до закінчення строку, на який його було призначено (абзац четвертий пункту 5 розділу XIII «Перехідні положення» Закону № 2453).

Неконституційність названих положень Верховний Суд України вбачає в тому, що в них встановлено привілеї для окремої категорії суддів, внаслідок чого порушено єдиний статус судді.

Відповідно до частини другої статті 51 Закону № 2453 судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судів загальної юрисдикції чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді.

Конституційний Суд України вважає, що збереження за суддями, які через законодавче встановлення меншої кількості суддів у Верховному Суді України були переведені до складу інших судів загальної юрисдикції, а також за суддями, які обіймали адміністративні посади, що ліквідовані, належного їм відповідно до займаних посад рівня матеріального, медичного та соціально-побутового забезпечення не ставить їх у привілейоване становище порівняно з іншими суддями, оскільки в такий спосіб парламент забезпечив можливість реалізації ними гарантій, установлених Законом № 2862.

У зв'язку з наведеним немає підстав для визнання неконституційними положень абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII «Перехідні положення» Закону № 2453.

4. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Згідно з пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України конституційне провадження у справі підлягає припиненню, якщо в процесі пленарного засідання будуть виявлені підстави для відмови у відкритті конституційного провадження, передбачені статтею 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

На думку Верховного Суду України, положення статей 131, 132, 135, підпункту 1 пункту 2 розділу XII «Прикінцеві положення» Закону № 2453 не відповідають

Конституції України. Однак, проаналізувавши конституційне подання, Конституційний Суд України дійшов висновку, що автор клопотання не навів правового обґрунтування неконституційності зазначених положень Закону № 2453, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині відповідно до пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України». За таких обставин конституційне провадження у справі в цій частині підлягає припиненню згідно з пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 51, 61, 63, 65, 67, 69, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення статей 103, 109, 136, 137, абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII «Перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453–VI з наступними змінами.

2. Припинити конституційне провадження у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 131, 132, 135, підпункту 1 пункту 2 розділу XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453–VI з наступними змінами на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим законом.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточною і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

• Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated November 19, 2013 No. 10-rp/2013 in the case upon the constitutional petition of the Supreme Court of Ukraine regarding conformity to the Constitution of Ukraine (constitutionality) of Articles 103, 109, 131, 132, 135, 136, 137, item 2.1 of Chapter XII «Final Provisions», paragraph 4 of item 3, paragraph 4 of item 5 of Chapter XIII «Transitional Provisions» of the Law of Ukraine «On the Judicial System and Status of Judges»

The subject of the right to constitutional petition considers that the disputed provisions of the Law of Ukraine «On the Judicial System and Status of Judges» (hereinafter referred to as «the Law No. 2453») restricted guarantees of independence

of judges established by the Law of Ukraine «On Status of Judges» (hereinafter referred to as «the Law No. 2862») which does not conform to Articles 22.3, 24.1, 24.2, 126.1, 126.2, 126.7, 130.1 of the Constitution of Ukraine.

The Supreme Court of Ukraine supports its statement concerning unconstitutionality of Articles 103, 109 of the Law No. 2453 which regulate dismissal of a judge from office with the fact that they do not envisage the right of a judge to resign for health reasons which prevents execution of one's duties which they enjoyed according to Article 43.1 of the Law No. 2862.

As the Constitutional Court of Ukraine mentioned, the Fundamental Law of Ukraine (Article 126.5) stipulates the exhaustive list of reasons for dismissal of a judge from office which makes impossible the legislative enlargement or narrowing of this list. According to the authorities provided by Articles 85.1.3, 92.1.14 of the Constitution of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine has a right to establish order, conditions and consequences of dismissal of a judge from office in laws of Ukraine.

Analysis of Chapter VIII of the Constitution of Ukraine and the Law No. 2453 gives grounds for the Constitutional Court of Ukraine to conclude that resignation of a judge is a special form of dismissal from office of his/her own free will and conditioned by relevant record of service in the office of judge. The consequence of resignation is, in particular, termination of authorities of a judge with simultaneous preservation of a title of judge and guarantees of immunity, as well as a right to severance allowance and pension or monthly lifetime allowance.

Dismissal of a judge from office for health reasons takes place as a result of health deterioration which makes impossible for him/her to perform duties during a long period of time or permanently. Dismissal on this ground takes place in case a judge does not have a right to resign. The judges dismissed from office as a result of failure to perform their duties for health reasons and those dismissed from office on the ground of statement of resignation have unequal legal status and different conditions of social provision.

The Constitutional Court of Ukraine deems that by differentiating the grounds for dismissal of a judge from office as a result of failure to perform duties for health reasons and based on a statement of resignation in Articles 103, 109 of the Law No. 2453 the Parliament has abided by the requirements of Articles 126.5.3, 126.5.9 of the Fundamental Law of Ukraine. Thus, there is no grounds to recognise Articles 103, 109 of the Law No. 2453 as non-conforming to the Constitution of Ukraine.

The Supreme Court of Ukraine supports unconstitutionality of the provisions of Article 136 of the Law No. 2453 with the fact that they reduce (comparing to Article 43.3 of the Law No. 2862) the scale of severance allowance of a judge in case of resignation.

The Constitutional Court of Ukraine deems that by its legal nature the severance allowance is a one-time form of material assistance when a judge resigns. It is due to be paid in order to provide him/her appropriate social and living conditions as well as to stimulate persons who hold office of judge to long-term performance of their professional duties. Severance allowance does not belong to such constitutional guarantees of independence of judges as judicial reward or monthly lifetime allowance, since it is not a main source of material provision of judges, does not have a permanent character and does not cover social risks related particularly to illness, physical disability, age. In this regard the Parliament is authorised to establish severance

allowance and define its scale. Financial means which judges receive as severance allowance is one of a kind of their income, thus the legislator can consider it as an object of taxation which conforms to the requirements of Article 67.1 of the Fundamental Law of Ukraine.

Thus, there is no reason to recognise the provisions of Article 136 of Law No. 2453 as non-conforming to the Constitution of Ukraine.

The Supreme Court of Ukraine supports unconstitutionality of the provisions of Article 137 of Law No. 2453 with the fact they do not envisage the right of persons holding office of a judge and members of their families to medical service since the disputed Article is in Chapter X «Status of former judges», therefore it relates to former judges and members of their families only.

The Constitutional Court of Ukraine analysed the provisions of Articles 51.1, 109.5 in connection with Article 137 of the Law No. 2453 and came to a conclusion that the legislator did not narrow its effect to former judges and members of their families only since the term «judge» which is used in the provisions of the disputed article relates to persons who hold office of judge and former judges.

Therefore, there is no reason to recognise Article 137 of the Law No. 2453 as unconstitutional.

The Supreme Court of Ukraine considers the following provisions to be unconstitutional because they provide privileges for certain categories of judges which leads to violation of a single status of a judge.

According to paragraph 4 of item 3 of Chapter XIII «Transitional provisions» of Law No. 2453 judges of the Supreme Court of Ukraine transferred to high specialised courts or other courts of general jurisdiction shall be treated in their status, in particular by the level of social and living provision, to judges of the Supreme Court of Ukraine. In case a judge holds an administrative office which is not envisaged by this law, he/she keeps conditions of material, social and living and medical service according to the administrative position which was abolished till the end of the term which he/she was appointed to (paragraph four of item 5 of Chapter XIII «Transitional provisions» of the Law No. 2453).

In this regard the Constitutional Court of Ukraine mentioned that preservation of appropriate level of material, medical and social and living provision by judges who as a result of legislative limitation of a number of judges in the Supreme Court of Ukraine were transferred to other courts of general jurisdiction does not create a privileged status for them comparing to other judges since in such a manner the Parliament ensured them a possibility of realisation of guarantees established by the Law No. 2862.

Therefore, there is no reason to deem paragraph 4 of item 3, paragraph 4 of item 5 of Chapter XIII «Transitional Provisions» of the Law No. 2453 as unconstitutional.

The Constitutional Court of Ukraine analysed the constitutional petition with regard to unconstitutionality of the provisions of Articles 131, 132, 135, item 2.1 of Chapter XII «Final Provisions» of the Law No. 2453 and came to a conclusion that the subject of petition had not provided legal substantiation of unconstitutionality of the mentioned provisions of the Law No. 2453 which was a reason to refuse to initiate constitutional proceedings in the case in this part according to Article 45.2 of the Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine».

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held to recognise as conforming to the Constitution of Ukraine (constitutional) the provisions of Articles 103, 109, 136, 137, paragraph 4 of item 3, paragraph 4 of item 5 of Chapter XIII «Transitional Provisions» of the Law of Ukraine «On the Judicial System and Status of Judges» dated July 7, 2010 No. 2453-VI as amended.

As for the other part of a claim the constitutional proceedings in the case are terminated.